

[Review of the book F.H. Jacobi, Briefwechsel 1785. Nachtrag zum Briefwechsel 1764-1784. Kommentar (Gesamtausgabe, Reihe I1, Band 4). Begonnen von Michael Brüggem unter Mitwirkung von Albert Mues, Gudrun Schury und Jutta Torbi weitergeführt von Peter Kriegel und Rebecca Paimann, 2013]

Jonkers, Peter

Published in:
Tijdschrift voor Filosofie

Document version:
Peer reviewed version

Publication date:
2014

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Jonkers, P. (2014). [Review of the book F.H. Jacobi, Briefwechsel 1785. Nachtrag zum Briefwechsel 1764-1784. Kommentar (Gesamtausgabe, Reihe I1, Band 4). Begonnen von Michael Brüggem unter Mitwirkung von Albert Mues, Gudrun Schury und Jutta Torbi weitergeführt von Peter Kriegel und Rebecca Paimann, 2013]. *Tijdschrift voor Filosofie*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

F.H. Jacobi, *Briefwechsel 1785. Nachtrag zum Briefwechsel 1764-1784. Kommentar (Gesamtausgabe, Reihe II, Band 4)*. Begonnen von Michael Brüggem unter Mitwirkung von Albert Mues, Gudrun Schury und Jutta Torbi weitergeführt von Peter Kriegel und Rebecca Paimann. Frommann-Holzboog, Stuttgart Bad-Cannstatt, 2013, 24,5x17,5, XXI-660 p. (zwei Teilbände), € 452,-.

Tien jaar na het verschijnen van de vierde band van Jacobi's correspondentie is nu de daarbij behorende commentaarband (uitgegeven in twee deelbanden) verschenen. In de Inleiding doet de hoofd uitgever van de *Gesamtausgabe*, Walter Jaeschke, verslag van de diverse tegenslagen die verantwoordelijk zijn geweest voor de vertraging van het verschijnen van deze band. Deze zijn voornamelijk het gevolg van het opheffen van de Jacobi-Forschungsstelle Bamberg, die tot 2003 de uitgave van Jacobi's briefwisseling verzorgde, en de voortzetting ervan door het Hegel-Archiv te Bochum. Het gevolg van een en ander is dat de werkzaamheden aan deze commentaarband door diverse andere onderzoekers moesten worden overgenomen, met als resultaat dat er al met al een groot aantal mensen aan de uitgave van deze commentaarband heeft meegewerkt.

Deze commentaarband bevat hoofdzakelijk het tekstkritische apparaat en de inhoudelijke verhelderingen bij Jacobi's correspondentie uit het jaar 1785. Vanuit filosofie- en cultuurhistorisch standpunt is vooral de brief nr. 1142 van belang, een van de brieven die Jacobi in het kader de zogeaamde pantheïsmestrijd aan Moses Mendelssohn schreef, evenals de reacties van Herder en Goethe op Jacobi's interpretatie van Spinoza en – bij uitbreiding – van de filosofie van de Verlichting, en tenslotte de uitgebreide correspondentie tussen Jacobi en Hamann. Omdat Jacobi en zijn correspondenten in hun brieven, ook die met een duidelijk filosofisch karakter, tal van allusies maken op gemeenschappelijke bekenden, eerdere brieven aan elkaar, voor hedendaagse lezers veelal onbekende personen, publicaties, gebeurtenissen etc. zijn de verhelderende opmerkingen in deze commentaarband van onschatbare waarde om het leven en werk van deze belangrijke denker uit de klassieke Duitse filosofie goed te kunnen interpreteren. Zelfs het commentaar bij Jacobi's oorspronkelijke brieven aan Mendelssohn, waarvan grote delen zijn opgenomen in de uitgave van Jacobi's gepubliceerde werk, vormt een belangrijke aanvulling op datgene wat in de commentaarband bij de werkuitgave te lezen valt. In vergelijking met de eerder verschenen commentaarbanden bij Jacobi's brieven zijn er in deze band enkele aanpassingen doorgevoerd. De belangrijkste daarvan is dat de auteurs ervoor hebben gekozen om de kritische uitgave van Jacobi's werk (een van de andere onderdelen van deze *Gesamtausgabe*), die inmiddels is afgerond, als referentieuitgave te gebruiken en niet langer de ten dele door Jacobi zelf nog uitgegeven werkuitgave.

Peter Jonkers